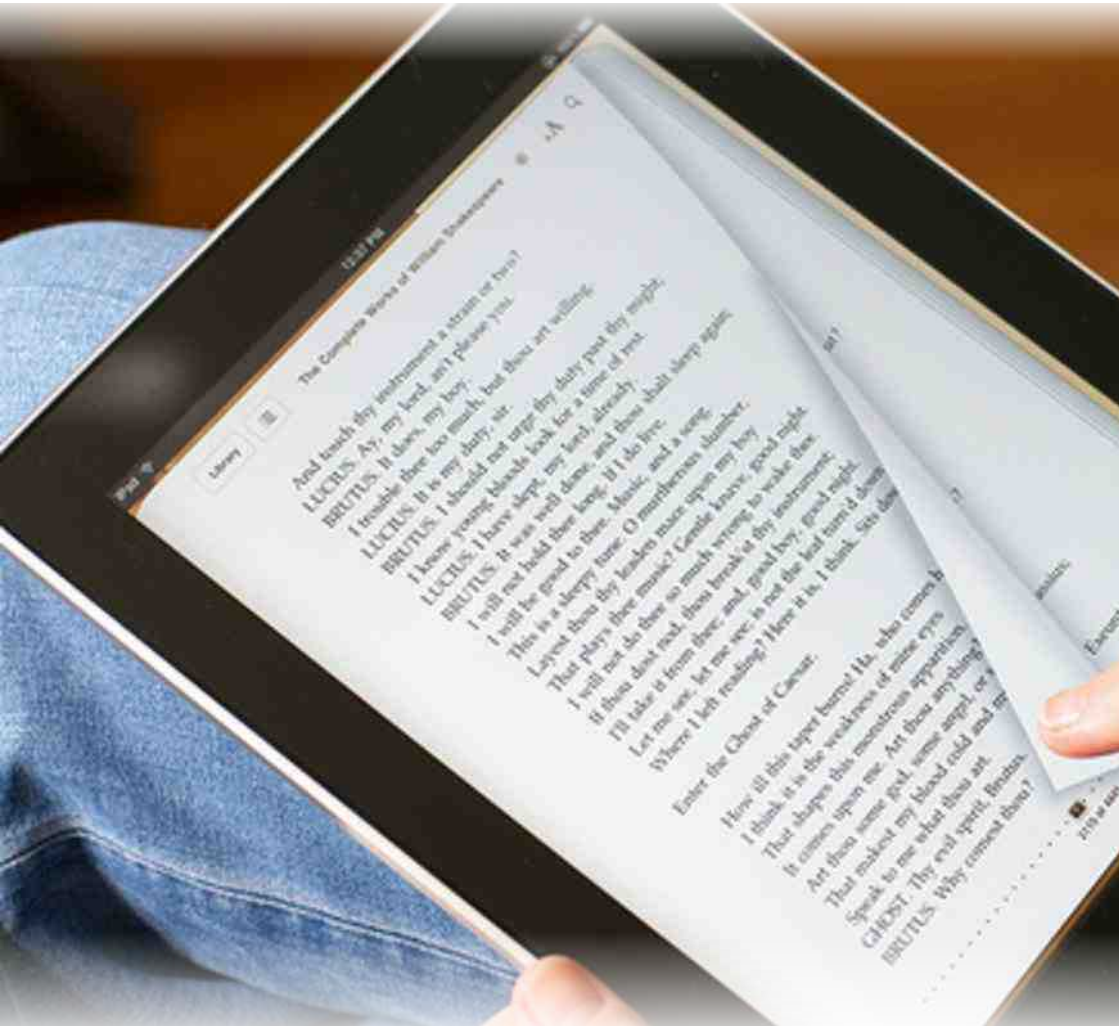

Novembar 2015. Specijal 2

LIBRE!

Časopis o slobodnom softveru

SIGIL

sigil

AWYSIWYG ebook editor

Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Deliti pod istim uslovima

Predgovor

Pred vama je drugi specijal LiBRE! časopisa. Da vas podsetimo, prvo specijalno izdanje časopisa smo izdali pre dve godine, „Malu školu Skribusa 1.4“, koji je obuhvatao kompletan tutorijal za korišćenje programa Skrajbus. Smisao specijala je da objedini već objavljene velike serijale na jednom mestu kao bi čitaoci lakše sagledali celinu i suštinu istih.

Specijali su odgovor časopisa na primedbe čitalaca da su veliki serijali tutorijala teški za praćenje i da bi oni voleli da imaju celovite tutorijale. Sama forma časopisa ne dozvoljava da veliki tutorijali budu objavljeni u celini jer onda ne bi bilo mesta za druge sadržaje u časopisu. Ovo otvara prostor da se naprave specijalna izdanja časopisa koja bi objedinila ove velike serijale. To se naročito pokazalo kao dobro u slučaju velikih tutorijala koji se teško prate prelistavajući deset brojeva časopisa.

Prvi specijal je pokazao da je ova forma dobra i korisna za čitaoce koji su zainteresovani da se ozbiljnije upoznaju sa Skrajbusom. Sada nastavljamo sa ovom praksom i čitaocima nudimo objedinjeni tutorijal za Sidžil 0.7.2, program za kreiranje elektronskih knjiga. Ova „mala škola“ je izlazila u nastavcima od trinaestog do dvadesetog redovnog broja časopisa LiBRE! I ovaj put se nadamo da će ovaj specijal biti koristan čitaocima i da će im pomoći da ovladaju ovim programom.

Jedno vreme smo zanemarili praksu objavljivanja specijala. Sada imamo nameru da je ponovo obnovimo i intenziviramo, naročito u letnjem periodu kada budemo imali problem sa objavljivanjem redovnih brojeva. Specijal je lakše objaviti, jer može da ga realizuje mnogo manje ljudi nego redovan broj. A, sa druge strane, njime poručujemo našim čitaocima da još postojimo, ali se samo malo odmaramo i hvatamo zalet za jesen i nastavak redovnog izlaženja časopisa.

LiBRE! tim

Moć slobodnog
softvera

Broj: specijal 02

Izvršni urednik: Stefan Nožinić

Glavni lektor:
Admir Halilkanović

Lektura:
Jelena Munćan Saška Spišjak
Milana Vojnović
Aleksandar Božinović
Aleksandra Ristović

Grafička obrada:
Dejan Maglov Ivan Radeljić

Dizajn: White Circle Creative Team

Autor:
Dejan Maglov

Počasni članovi redakcije:
Željko Popivoda Željko Šarić
Vladimir Popadić
Aleksandar Stanisavljević

Kontakt:
IRC: #floss-magazin na irc.freenode.net

E-pošta: libre@lugons.org

Beb strana: <http://libre.lugons.org>

Sadržaj

1. Uvod	str. 08
1.1. ePUB	str. 09
1.2. Demistifikacija	str. 10
1.3. Sidžil - uvod	str. 10
1.4. Instalacija Sidžila	str. 12
1.4.1. Binarni paketi za glavne Linuks distribucije	str. 12
2. Interfejs	str. 14
2.1. Interfejs Sidžila	str. 14
2.1.1. Standardni meni i linije alata	str. 15
2.1.2. Radni prostor	str. 16
2.1.2.1. Glavni deo radne površine (Editor)	str. 16
2.1.2.2. Pregled knjige	str. 17
2.1.2.3. Sadržaj	str. 18
2.1.2.4. Šabloni	str. 18
2.1.2.5. Pregled	str. 18
2.1.2.6. Rezultati potvrđivanja	str. 19
3. Kreiranje HTML stranice ePUB-a	str. 20
3.1. Nekoliko reči o HTML-u	str. 21
3.2. Atributi	str. 23
3.3. Prva HTML stranica	str. 24

4. Formatiranje teksta	str. 26
4.1. Uvod u formatiranje teksta	str. 28
4.2. Formatiranje u Sidžilu	str. 28
4.3. CSS	str. 28
4.4. Stilovi ugrađeni u HTML datoteku (stranicu)	str. 29
4.5. Kreiranje CSS datoteke	str. 31
4.6. Povezivanje HTML stranice sa CSS datotekom	str. 32
4.7. Ručna intervencija na CSS dokumentu	str. 33
4.8. Ručna intervencija na HTML dokumentu	str. 36
4.9. Fontovi	str. 38
5. Dodavanje priloga	str. 39
5.1. Primena nestandardnog fonta	str. 39
5.2. Ilustrovanje ePUB-a	str. 41
6. Ilustrovanje ePUB-a	str. 43
6.1. Insert file (Ubaci fajl)	str. 43
6.2. Fino pozicioniranje ilustracije	str. 45
7. Završni radovi	str. 49
7.1. Usitnjavanje HTML datoteke	str. 49
7.2. Sadržaj	str. 50
7.3. Naslovna stranica	str. 52
7.4. Metapodaci	str. 53
8. Za kraj male škole Sidžila 0.7.2	str. 55

Sidžil 0.7.2

ePUB editor

**Napravite svoje elektronske
publikacije**

1. Uvod

Svedoci smo ekspanzije mobilnih uređaja, pametnih telefona sa operativnim sistemom Android (uskoro Fajerfoks OS i Ubuntu Fon), tableta, netbukova i mobilne internetske konekcije koja postaje dostupna svima. Ova ekspanzija je toliko intenzivna da će broj korisnika pametnih uređaja i mobilnog interneta uskoro premašiti brojku korisnika desktop računara i brzog fiksnog interneta (ADSL, kablovski internet). Ovakav trend zahteva i od autora internet sadržaja da mu se prilagode. Mobilni uređaji i mobilna konekcija imaju sasvim drugačije principe korišćenja u odnosu na fiksni brzi internet. Jedno vreme, pod uticajem fiksnog brzog interneta sa neograničenim protokom i uređajima sa ekranima od preko 20 inča, autori internetskih sadržaja su prestali da vode računa o količini i formatu informacija koje postavljaju na internet. Sad je vreme da se opet presaberu i da ponovo počnu da vode računa o korisnicima sa malim ekranima i ograničenim pristupom internetu (plaćanje po protoku). Osim toga, stasala je i generacija kojoj su Fejsbuk i Tviter početne stranice za pretragu i informisanje na internetu, a ne Gugl ili neki drugi pretraživač. To je razlog da autori koriste one formate koji su pogodni za oglašavanje i preuzimanje direktno sa društvenih mreža.

Sve se prilagođava ovoj novoj tehnici i novim navikama, pa i okruženja radne površi operativnih sistema. Korisnici desktop računara negoduju zbog pojava okruženja radne površi kao što su Gnom 3 (eng. Gnome 3), Juniti (eng. Unity), ili Metro na Vindowuz 8, pokušavajući da one ogromne dugmiće „uganjaju” mišem. Treba ta okruženja probati na ekranima osetljivim na dodir (eng. *touch screen*) uređajima i odmah će biti jasno čemu služe i zašto izgledaju tako kako izgledaju. Pošto su veliki već shvatili „odakle vetar duva” i gde nosi, krajnje vreme je i da se pojedinci prilagode i uključe u tu „struju”.

1.1. ePUB

PDF (eng. PDF - Portable Document Format) je mnogo kvalitetan format za bilo kakvu vrstu elektronske publikacije. Osim toga, odličan je poluproizvod u lancu izrade štampanih publikacija. On je direktni ulazni materijal za štampu. I pored svih tih dobrih osobina, nije dobar za mobilne uređaje i mobilni internet. PDF je fiksiran format i ne prilagođava se različitim uređajima (ekranima). Da bi imale savršen kvalitet, PDF datoteke su često previše velike za mobilni internet. To je razlog da autori razmisle o korišćenju nekog drugog, fleksibilnijeg formata za svoje publikacije.

ePUB (eng. *ePUB*) je samo jedan od formata za elektronske publikacije u koje spada, između ostalih, i PDF. Posle PDF-a, ePUB je najzastupljeniji format za elektronske publikacije (knjige). Podržava skoro sve funkcije kao PDF i kompatibilan je sa gotovo svim čitačima elektronskih knjiga. Kao i PDF, i ePUB je kompaktan format i sve se nalazi u jednoj datoteci. Ono što razlikuje PDF i ePUB je prilagodljivost ePUB-a uređaju na kome se dokument čita. PDF ostaje u istom obliku i formatu bez obzira na uređaj, operativni sistem, kao i program za pregled PDF sadržaja i to mu daje mogućnost da bude ulazni dokument za štampu. ePUB, kao i PDF, zadržava osnovna formatiranja teksta i ostalog sadržaja identičnim na svim uređajima, ali se takođe prilagođava prostoru poput internet stranice. Osnovna formatiranja internetske stranice ostaju nepromenjena, ali se stranica prilagođava pregledaču, rezoluciji ekrana i tako dalje. Tako je i kod ePUB-a. Kad tome dodamo da je i potpuno slobodan, dobijamo da je to idealan format za elektronske publikacije.

Uvod

1.2. Demistifikacija

Na prvi pogled, sve te funkcije u jednoj datoteci ePUB-a bi mogle da izgledaju vrlo komplikovano. Ustvari, iskorišćene su stare, dobro poznate tehnologije i lepo su upakovane. Kod ePUB-a ništa nije skriveno. Ako uzmete bilo koju ePUB datoteku i preimenujete **.epub** ekstenziju u **.zip**, dobićete sve na dlanu. Ovakva ZIP arhiva može da se raspakuje i da se vidi od čega se sastoji ePUB. Zapravo, to su samo lepo složene HTML (eng. HTML-HyperText Markup Language) datoteke, slike, video i audio materijal, centralizovani CSS (eng. CSS-Cascading Style Sheets) format HTML datoteka, ilustracije, dodatni fontovi i EksML (eng. XML-Extensible Markup Language) datoteka koja to sve drži na okupu i čitaču za elektronske publikacije objašnjava gde je šta i kojim redom da prikazuje. Kada se ovako iznutra pogleda, ePUB više liči na običnu HTML veb-prezentaciju bez Javaskripta, PHP-a i ostalih novih tehnologija, nego na neku publikaciju. Još jedna razlika je što ne postoji *index.html* datoteka kao početna, već je za to zadužen EksML.

Iskusniji internetski dizajneri bi mogli ePUB napraviti samo uz pomoć editora teksta i, eventualno, nekog programa za obradu slika (GIMP). Koliko komplikovan i atraktivan će biti ePUB, zavisi dosta od samog dizajnera, a zahvaljujući CSS kaskadnom formatiranju, mogućnosti su velike. Ovom demistifikacijom ePUB-a, možda smo obradovali veb-dizajnere i dali im ideju kako još da upotrebe svoje znanje. Ovim informacijama ne bi trebalo da budu razočarani oni koji se nisu do sada susretali sa veb-dizajnom, HTML-om, CSS-om, EksML-om. Njima u pomoć stiže program Sidžil (eng. Sigil).

1.3. Sidžil - uvod

The logo for Sigil, featuring the word "SIGIL" in a large, ornate, black serif font with a subtle drop shadow.The logo for sigil, featuring the word "sigil" in a lowercase, black, sans-serif font.

AWYSIWYG ebook editor

Sidžil je namenski ePUB editor. Objavljen je pod GNU-ovom Opštom javnom licencom treće verzije (eng. *GNU GPLv3*) licencom. Može da se preuzme sa zvanične internetske stranice i to u obliku binarnih paketa za Vindouz i Mek OS 10, kao i u obliku izvornog koda za kompajliranje na svim sistemima. Mnoge

Linuks distribucije imaju već pripremljene binarne pakete u svojim ili u posebnim programskim skladištima koja mogu naknadno da se dodaju sa binarnim paketima Sidžila.

Sidžil daje punu pomoć svom korisniku pri izradi željene ePUB publikacije. To je tzv. WYSIWYG program (*What You See Is What You Get*), bukvalan prevod na srpski: šta vidiš, to i dobijaš. Zahvaljujući ovoj tehnologiji, HTML stranice se formiraju jednostavno kao u tekstualnom procesoru, a sam HTML se u pozadini automatski generiše. Znanje HTML-a se zbog toga svodi samo na nadgledanje, a nekad to nije ni potrebno. CSS može da bude implementiran u publikaciju, što dizajneru nudi više mogućnosti, ali nije neophodan, pošto i samo formatiranje putem editora daje sasvim pristojne rezultate. Na korisniku je samo da otvori i napravi potreban broj stranica, sve ostalo Sidžil radi sam. Pod stranicama se podrazumevaju celine (članci, poglavlja), a ne fizičke stranice. Fizičke stranice zavise od pregledača (ePUB čitača) koji ih generiše u odnosu na raspoloživi prostor. HTML stranice koje formira Sidžil su zasebne celine od kojih naknadno može automatski formirati sadržaj sa navigacijom za lakše pronalaženje informacija u publikaciji. Kroz editor se mogu dodavati slike, video i audio sadržaji po želji.

Uvod

Sidžil snima dokument direktno u **.epub** datoteku. To podrazumeva snimanje svih napravljenih HTML stranica, uvezenih slika, video i audio materijala, automatsko formiranje EksML datoteke koja sve to povezuje u celinu i kompresovanje svega toga u ZIP arhivu sa ekstenzijom **.epub**. Završena i snimljena **.epub** datoteka je spremna za objavljivanje.

1.4. Instalacija Sidžila

Da ponovimo:

- Sidžil je slobodan i softver otvorenog koda pod GNU-ovom Opštom javnom licencom treće verzije
- Multiplatformski softver koji radi pod Vindouzom, Mek OS 10 i Linuks operativnim sistemom
- Za Vindouz i Mek OS 10 su već pripremljeni binarni paketi za instalaciju na zvaničnim veb-stranicama projekta, <http://code.google.com/p/sigil/downloads/list>
- Za instalaciju na Linuks operativni sistem predviđen je izvorni kôd koji može svako da kompajlira na svom sistemu
- Mnoge Linuks distribucije pripremile su i binarne pakete Sidžila u svom zvaničnom skladištu programskih paketa ili u posebnim skladištima.

1.4.1. Binarni paketi za glavne Linuks distribucije

Korisnici Ubuntuja i njegovih derivata mogu da instaliraju „Sidžil 0.7.2” dodavanjem riznice:

```
sudo add-apt-repository ppa:sunab/sigilgit/ppa
```

Sidžilu 0.7.2 su neophodne Kjute-pet (eng. Qt5) biblioteke. Ukoliko koristite starije verzije Ubuntuja (12.04 i 12.10), morate dodati i riznicu:

```
sudo add-apt-repository ppa:canonical-qt5-edgers/qt5-proper/ppa
```

Tek nakon toga je moguće instalirati Sidžil. Nemojte zaboraviti da obnovite definicije izvora posle dodavanja skladišta programskog paketa.

Korisnici Arč Linuksa imaju pripremljeni binarni paket Sidžila 0.7.2 za svoju distribuciju. Instalacija je standardna:

```
sudo pacman -Syu sigil
```

Slakver Linuks je pripremio 0.6.0 verziju, a OpenSUSE verziju 0.6.2 Sidžila.

Sve ovo uzmite sa rezervom, jer od pripreme ovog teksta do trenutka kad ga vi budete čitali u svetu Linuksa se sve i svašta može izmeniti i neko je već mogao da pripremi najnovije binarne pakete Sidžila za vašu distribuciju.

Nadamo se da smo vam dali dovoljno informacija za početak i da smo vas zainteresovali za ovaj program. U narednih nekoliko poglavlja uputićemo vas kako da počnete: kako da napravite svoju elektronsku publikaciju sa multimedijalnim sadržajem, kako da je ulepšate, dodate navigaciju i sadržaj. Za nestrpljive dajemo i linkove ka internetskoj dokumentaciji na engleskom jeziku, pa možete i sami da se upoznate sa principima rada u ovom programu.

Korisni linkovi:

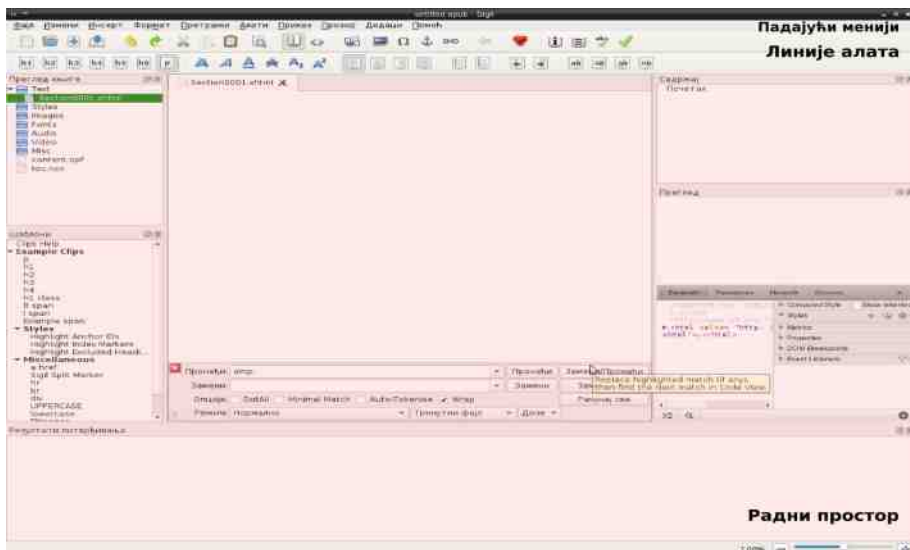
- [1] http://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_e-book_formats
- [2] [http://en.wikipedia.org/wiki/Sigil_\(application\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Sigil_(application))
- [3] <http://code.google.com/p/sigil>
- [4] http://sigil.googlecode.com/files/Sigil_User_Guide_0_7_2.epub

2. Interfejs

U prošlom poglavlju smo upoznali čitaoce sa ePUB formatom za elektronske publikacije i započeli priču o Sidžil ePUB editoru. Za nastavak male škole nam je potrebno da instalirate Sidžil na računar, ako već niste.

2.1. Interfejs Sidžila

Odlučili smo da vam predstavimo najnoviju verziju Sidžila 0.7.2, koja je još uvek na testiranju i može se desiti da još uvek ima neki bag. Ranije verzije se razlikuju, ali razlike nisu drastične. Predstavljanjem najnovije verzije obezbeđujemo aktuelnost teksta bar na neko vreme.

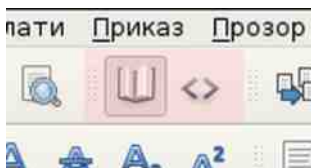

2.1.1. Standardni meni i linije alata

Prozor Sidžila ima uglavnom standardni raspored menija, alata i radnog prostora.

Padajući meni sadrži sve naredbe i alate Sidžila. Standardno se nalazi na vrhu prozora Sidžila. Možete videti devet padajućih menija, redom: *File* (Fajl), *Edit* (Izmeni), *Insert* (Ubaci), *Format* (Formatiraj), *Search* (Pretraži), *Tools* (Alati), *View* (Prikaz), *Window* (Prozor) i *Help* (Pomoć). Alati su logično smešteni po tim kategorijama, pa se trenutno nećemo zadržavati na njima.

Ispod padajućih menija možete videti dva reda dugmića sa najčešće korišćenim alatima. U prvom redu alata su standardni alati tipa: *New* (Novo), *Open* (Otvori), *Add* (Dodaj), *Save* (Sačuvaj), *Undo* (Vrati), *Redo* (Prethodno), *Copy* (Kopiraj), *Cut* (Iseci), *Paste* (Nalepi), ali i dva dugmića za promenu prikaza dokumenta. Prvi pogled je *Book View* (Prikaz knjige), a drugi *Code View* (Prikaz koda).

Ova dva dugmića ćemo vrlo često koristiti prilikom rada u editoru. U nastavku ovog reda je alat za prelom dokumenta koji će od jedne dugačke stranice napraviti automatski dve HTML stranice. Nadalje su dugmići za uvoz slika, specijalnih znakova, sidra, linka i metapodataka o dokumentu. Na kraju su alat za automatsko pravljenje sadržaja i dugmići za kontrolu pravopisa, kao i alat za kontrolu čitave strukture ePUB-a (*FlightCrew*).

U drugom redu dugmića sa alatima su standardni alati tekst editora: „h” dugmići se odnose na razne vrste naslova, posle toga ide dekoracija fonta (*bold*, *italic*, *underline*...), zatim alati za poravnanje teksta, alati za indeksirane i neindeksirane liste, kao i dugmići za nivo liste. Na kraju su dugmići za promenu vrste slova (velika, mala, prvo veliko).

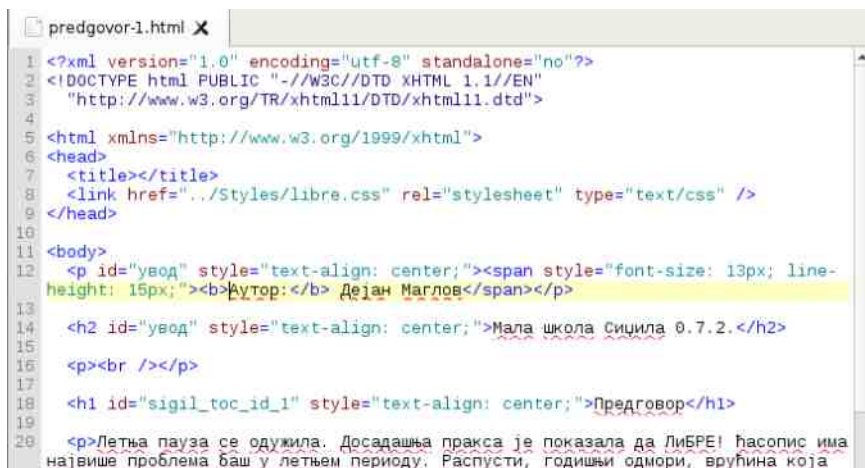
Radni prostor čini ostatak prozora ispod linije sa alatima.

Interfejs

2.1.2. Radni prostor

Najveći deo interfejsa Sidžila zauzima radni prostor. Podrazumevano je podeljen na tri dela po vertikali.

Glavni, središnji deo, jeste editor i može da radi u dva modaliteta – kao klasični tekst procesor ili kao HTML/EksML/CSS editor koda.

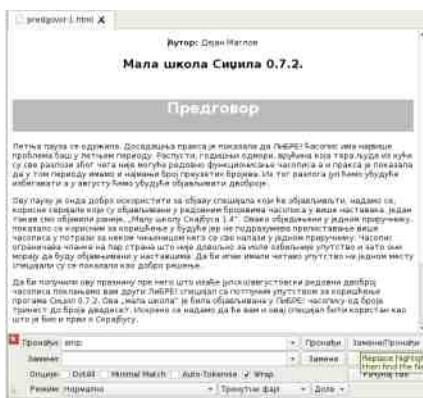
```
1 <?xml version="1.0" encoding="utf-8" standalone="no"?>
2 <!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
3   "http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
4
5 <html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
6 <head>
7   <title></title>
8   <link href="../../Styles/libre.css" rel="stylesheet" type="text/css" />
9 </head>
10
11 <body>
12 <p id="yvod" style="text-align: center;"><span style="font-size: 13px; line-
13 height: 15px;"><b>Аутор:</b> Дејан Мартов</span></p>
14 <h2 id="yvod" style="text-align: center;">Мала школа Сицила 0.7.2.</h2>
15
16 <p><br /></p>
17
18 <h1 id="sigil_toc_id_1" style="text-align: center;">Предговор</h1>
19
20 <p>Летња пауза се одужила. Досадашња пракса је показала да ЛИБРЕ! часопис има
највише проблема баш у летњем периоду. Распусти, годишњи одмори, врућина која
```

U podrazumevanoj postavci radne površi sa leve strane je pregledač elemenata elektronske knjige (eng. *Book Browser*), a sa desne strane sadržaj (eng. *Table of Contents*).

Osim ove standardne postavke radne površine, po potrebi može da se otvore još tri nova potprozora: Šabloni (*Clips*), Pregled (*Preview*) i Rezultati potvrđivanja (*Validation Results*).

2.1.2.1. Glavni deo radne površine (Editor)

Editor je najvažniji deo programa. Projektovan je da bude fleksibilan i prilagođen zahtevima kreiranja ePUB-a. Pošto je ePUB složeni dokument koji se sastoji iz više HTML stranica, CSS stilova, slika, EksML stranica, editor je morao dobiti mogućnost obrade više elemenata istovremeno. Ovo se može rešiti otvaranjem više kartica sa različitim elementima ePUB-a.

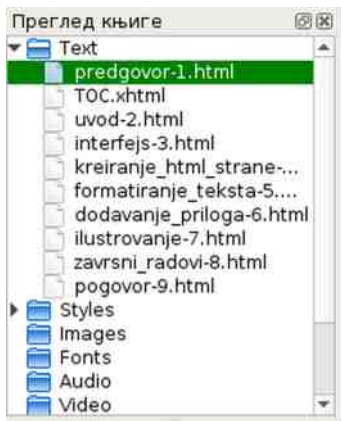

Drugo važno svojstvo editora je mogućnost kreiranja ePUB stranice kao u tekst procesoru i kao u editoru HTML koda. Za izbor jednog od ova dva moda editora zaduženi su dugmići na prvoj liniji alata. Svaka izmena napravljena u svakom od ova dva moda odražava se na izgled drugog. Sam prelazak iz jednog u drugi mod uključuje proveru ispravnosti koda. U slučaju neispravnog koda, dizajner će biti upozoren i biće mu ponuđena automatska ili ručna ispravka, sa naznakom u čemu je problem.

Sve je podređeno što lakšom kreiranju sadržaja uz stalnu kontrolu ispravnosti koda. S obzirom na složenost ePUB-a kao formata bez stalne kontrole, postojala bi opasnost da se nagomilaju greške koje je naknadno teško pronaći i ispraviti.

2.1.2.2. Pregled knjige

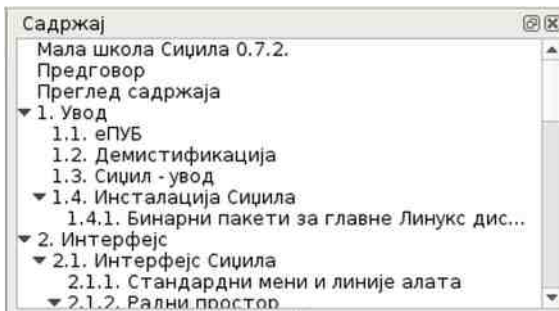
Bez pregledača sadržaja koji je uvek dostupan bilo bi vrlo teško kontrolisati sve delove ePUB-a. Zadatak potprozora Pregled knjige (*Book Browser*) nije samo prikazivanje svih elemenata dokumenta, već i upravljanje njima. Upravo na tom mestu se kreiraju novi elementi, brišu nepotrebni i pokreće editovanje svih elemenata.

Interfejs

2.1.2.3. Sadržaj

Svako ime HTML stranice i naslov u njima beleži se automatski kao linkovani sadržaj. Sadržaj gomila sve te linkove i ima ulogu navigacije kroz ePUB. Kao i kod Pregleda knjige moguće je otvoriti uređivanje dokumenta klikom na neki od tih linkova. Sadržaj se može uređivati te odrediti

šta će biti linkovano od sadržaja, a šta ne. Od sadržaja se može automatski generisati HTML stranica sa linkovanim sadržajem ePUB-a. Bez obzira da li će dizajner uključiti HTML linkovani sadržaj u ePUB ili ne, većina ePUB čitača prepoznaje sadržaj i prikazuje ga kao pomoćno sredstvo za navigaciju kroz ePUB.

2.1.2.4. Šablони

Ovo je nova funkcija u Sidžilu 0.7.2. Kada se omogući u padajućem meniju Pregled, otvara se prozor sa leve strane ispod Pregleda knjige. Njegova uloga je da sadrži većinu najčešćih HTML kodova koji mogu da se ubace u dokument samo jednim klikom. Ovo pomaže manje iskusnim dizajnerima jer ne moraju da pamte kodove, a i iskusnijim dizajnerima jer im povećava produktivnost, pa ne moraju da kucaju kôd ručno.

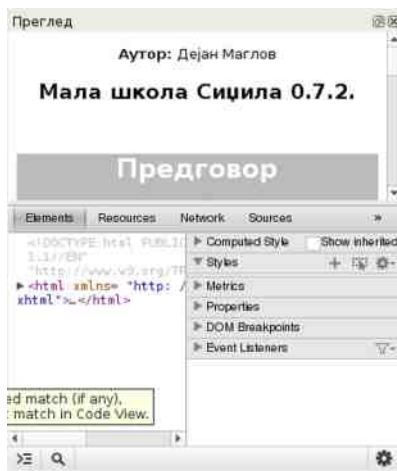

2.1.2.5 Pregled

Još jedan novitet u Sidžilu 0.7.2. Kad se omogući, ovaj prozor se kači desno ispod Sadržaja. Ovo je podeljen pogled na sadržaj HTML stranice. U gornjem delu tog prozora se vidi Prikaz knjige stranice, a u donjem delu prozora Prikaz koda stranice. U ranijim verzijama ova funkcija je bila vezana za glavni prozor kao

jedan od pogleda editora. Sada je Pregled razdvojen od editora.

2.1.2.6 Rezultati potvrđivanja

Poslednji potprozor radnog prostora čine Rezultati potvrđivanja (*Validation Results*). I to je opcioni prozor. Pojavljuje se na dnu kad upotrebimo *Validate With FlightCrew*. *FlightCrew* proverava sve delove ePUB-a. Ako nađe greške, rezultati će biti prikazani u ovom prozoru. Proveriće da li ima neupotrebljenih slika, fontova, i tako dalje, proveriće sve linkove i prijaviti one koji ne vode nikud; proveriće da li negde nedostaje slika, zvučna ili video datoteka i ostale greške koje na drugi način nije lako uočiti.

Rezultati potvrđivanja			
Файл	Линија	Порука	
OEBPS/Fonts/FreeMonoBold.ttf	N/A	This resource is reachable but not present in the OPF <manifest>. 'Reachable' means that a reference of some in the epub.	
OEBPS/Fonts/SFTransRobotics-Oblique.ttf	N/A	This resource is reachable but not present in the OPF <manifest>. 'Reachable' means that a reference of some in the epub.	
OEBPS/content.opf	3	The <language> element is missing.	
OEBPS/content.opf	3	The <title> element is missing.	
OEBPS/text/predgovor-1.html	14	ID value 'yvod' is not unique	

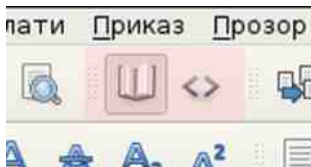
U ovom poglavlju smo se osvrnuli na Sidžilov interfejs. U narednom poglavlju počecemo sa konkretnim kreiranjem ePUB-a.

Kreiranje HTML stranice ePUB-a

3. Kreiranje HTML stranice ePUB-a

Upoznali smo se sa interfejsom Sidžila i sada možemo da pređemo na konkretno kreiranje naše ePUB publikacije.

Prilikom prvog pokretanja Sidžila, jedino što će biti automatski kreirano jeste jedna HTML prazna stranica; u *Book view* režimu editora videće se prazna bela stranica koja čeka svoj sadržaj. Kako biste se uverili da je stvarno u pitanju prazna HTML stranica, prebacite pogled editora u *Code view* režim klikom na dugme na prvoj liniji sa alatima.

Dočekaće vas kôd prazne HTML stranice koji se sastoji od uobičajenog HTML zaglavlja i **head** i praznog **body** taga.

```
Section0001.xhtml
1 <?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
2 <!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
3   "http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
4
5 <html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
6 <head>
7 <title></title>
8 </head>
9 <body>
10 <p>&nbsp;</p>
11 </body>
12 </html>
```


3.1. Nekoliko reči o HTML-u

Bez obzira na sadržaj na koji ukazuje, HTML je uvek čisto tekstualna datoteka. Jedan te isti tekst je moguće prikazati na ekranu na mnogo načina, a takođe se mora naći način da se prikaže i multimedijalni sadržaj. Da bi to bilo moguće prikazati na pravi način, u HTML su uvedene oznake (tagovi i atributi). Po definiciji, HTML je skraćenica od *HyperText Markup Language*, i to je standardizovani jezik koji se koristi pri struktuiranju tekstova, medija i ugrađenih objekata u veb-stranice i elektronsku poštu. Svrha HTML znakova je da se struktura dokumenta „označi“ tako da bi korisnikov agent (eng. user agent), tj. veb-pregledač, mogao da prepozna strukturu dokumenta i ispravno je prikaže u prozoru veb-pregledača koji korisnik koristi, a u ovom slučaju, na ekranu čitača elektronskih publikacija (knjiga).

Iako Sidžil automatski generiše HTML, nije loše da makar naučimo da prepoznamo pojedine HTML tagove i attribute, kako bismo mogli da ih kontrolišemo.

Kao što smo rekli, osnov HTML-a predstavljaju tagovi (oznake) i atributi. Tagovi mogu biti prosti, oblika (**<X />**), kada služe za markiranje, i složeni, kada se koriste kao ograđivači (**<X>** i **</X>**), za delove teksta između njih.

Najčešći prosti tagovi koji se pojavljuju u Sidžilu su:

- **
** - tag za prelazak u novi red
- **<hr />** - tag za horizontalnu liniju preko cele stranice; najčešće služi za razdvajanje nekih celina.
- **** - prikazuje sliku na zadatoj poziciji
- **<audio controls="controls" src="putanja_do_datoteke_audio_datoteke" />** - prikazuje audio-plejer na zadatoj poziciji sa učitanim audio-zapisom
- **<video controls="controls" src="putanja_do_datoteke_video_datoteke" />** - prikazuje video-plejer na zadatoj poziciji sa učitanim video-zapisom

Prosti tagovi zadaju HTML čitaču jedan diskretni nalog za prikazivanje kad god na njega naiđe.

Kreiranje HTML stranice ePUB-a

Najčešći tagovi „ograđivači“ u Sidžilu uglavnom se odnose na formatiranje dela teksta, ali postoje i tri osnovna ograđivača:

- **<html></html>** - definiše celinu HTML dokumenta
- **<head></head>** - definiše zaglavlje HTML dokumenta i sadrži bitne podatke koji se odnose na celokupnu HTML stranicu, kao što su: naslov HTML dokumenta, metapodaci (podaci o jeziku koji se koristi na dokumentu, autoru, ključnim rečima za pretragu itd.), linkovi ka eksternim datotekama za formatiranje HTML stranice (eksterne CSS datoteke, JavaScript datoteke), definisanje atributa koji će biti korišćeni u celom HTML dokumentu.
- **<body></body>** - definiše i ograničava sam sadržaj HTML stranice.

Ograničivači unutar **body** taga mogu da se odnose na dekoraciju teksta. Naprimer:

- **neki tekst** ili **neki tekst** - ispisuje „neki tekst“ podebljanim, „masnim“ slovima;
- **<i>neki tekst</i>** ili **neki tekst** - ispisuje „neki tekst“ kurziv slovima (italic);
- **<u>neki tekst</u>** - podvlači „neki tekst“;

Tagovi imaju ulogu i u definisanju elemenata teksta, kao naprimer:

- **<h1>Naslov</h1>** - definiše naslov, a broj u tagu definiše nivo naslova. HTML razlikuje šest nivoa naslova, od **h1** do **h6**;
- **ime linka** - definiše hipertext link;
- **** i **** - definiše indeksiranu odnosno neindeksiranu listu;
- **** - definiše jednu stavku liste.

Neki od „ograđivača“ odnosi se na čitave pasuse teksta, kao što su:

- **<p>pasus...</p>** - definiše odvojeni paragraf teksta;
- **<div>pasus...</div>** - definiše odvojeni blok teksta;
- **<pre>pasus...</pre>** - definiše preformatiran tekst sa fiksiranom širinom fonta (monospaces) i prihvata predefinisani prelom teksta i višestruke prazne karaktere (spaces);
- **tekst...** - definiše jednu liniju teksta.

Kreiranje HTML stranice ePUB-a

Ovo su samo najčešće korišćeni tagovi koji se pojavljuju u Sidžilu. Za one koji žele da se više upoznaju sa HTML tagovima, preporučujemo stranicu <http://www.w3schools.com/>.

The screenshot shows the w3schools.com homepage. At the top, it says "w3schools.com the world's largest web development site" and "educate yourself! beginners and experts". Below this, there are several sections:

- HTML / CSS**: Learn HTML, Learn HTML5, Learn CSS, Learn CSS3.
- JavaScript**: Learn JavaScript, Learn HTML DOM, Learn jQuery, Learn AJAX, Learn JSON, Learn Google Maps.
- Server Side**: Learn PHP, Learn SQL, Learn ASP, Learn ASP.NET, Learn VBScript.
- ASP.NET**: Learn ASP.NET, Learn Web Pages, Learn Razor, Learn MVC, Learn Web Forms.
- XML Tutorials**: Learn XML, Learn DTD, Learn XML DOM, Learn XSLT, Learn XPath, Learn XQuery, Learn XLink, Learn XPath.

Other sections include "Learn to Create Websites", "Try It Yourself Editor", "Popular Pages", "Web References", and "W3Schools Certificates".

Svaki tag ima svoje definisane osobine, kao što na primer tag `<a>` menja boju teksta u plavo i podvlači ga, ili tag `<p>` izdvaja tekst u paragraf koji se od ostalih odvaja jednim praznim redom. Ovo su unapred definisane osobine tagova koje se mogu promeniti po želji dizajnera. Za izmenu osobina tagova zaduženi su atributi.

3.2. Atributi

Postoje tri načina da se definišu atributi jednog taga:

- Atributi koji važe samo za jedan određeni tag. Primer: `` gde je `href="URL"` atribut koji važi samo za taj tag `<a>`, i definiše URL (Uniform Resource Locator, poznatiji kao veb-adresa) odredišta tog linka.
- Atributi koji važe za sve iste tagove unutar jednog HTML dokumenta. Definišu se u `<head>` tagu tog dokumenta. Primer: `<style type="text/css">p`

Kreiranje HTML stranice ePUB-a

{font-size:12px}</style> - definiše da svi paragrafi u tom HTML dokumentu budu ispisani fontom veličine dvanaest tačaka.

- Atributi definisani u eksternoj CSS datoteci. Eksterni CSS omogućava dizajneru da jednom definiše attribute svih tagova unutar jednog projekta, a koji može da bude sastavljen od mnogo HTML dokumenata.

Za primenu eksternog CSS dokumenta na HTML dokumentu koji trenutno obrađujemo, dovoljno je samo definisati putanju do eksternog CSS-a u <head> tagu. Primer:

```
<link href="../Styles/Style.css" rel="stylesheet" type="text/css"/>
```

U ovoj maloj školi najviše ćemo koristiti treći način formatiranja, jer štedi vreme i obezbeđuje jednoobraznost formatiranja na svim HTML stranicama unutar jednog projekta. O atributima će biti više govora u narednim poglavljima male škole.

3.3. Prva HTML stranica

Ovog puta ćemo malo zanemariti HTML i kreirati našu prvu stranicu kroz *Book view*. Za to možemo da iskoristimo već neki pripremljeni tekst u tekst editoru ili Libreofisu. Ne postoji neki specijalan alat za uvoz tekstualnih datoteka u Sidžil, zato treba upotrebiti klasičnu *copy/paste* proceduru.

Tekst iz editora ostaje neformatiran, pa vam ne preostaje ništa drugo nego da ga naknadno ručno formatirate pomoću alata koji su vam dostupni na liniji iznad radnog prostora Sidžila.

Za razliku od teksta iz editora, tekst iz Libreofisa (eng. LibreOffice) će sa sobom povući i neka formatiranja. Sidžil će bez problema prepoznati naslove, liste (indeksirane i neindeksirane), paragrafe, dekoraciju teksta (podebljani, kurziv i podvučeni tekst), linkove...

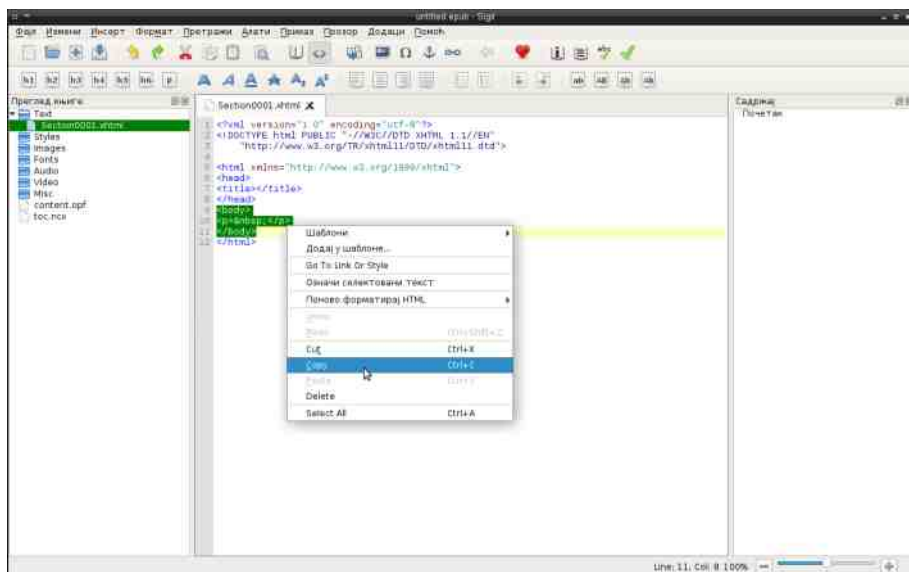
Može se desiti da neke prorede Sidžil prepozna kao novi paragraf (višak proreda između paragrafa), ili da liste budu napisane kao liste paragrafa (sa nepotrebnim proredima), ali u suštini, 90% sređivanja teksta će biti završeno. Te male prepravke se mogu srediti i bez prepravki HTML tagova. Zato preporučujemo da pripremu teksta za unos u Sidžil napravite u Libreofisu, jer je lakše i komfornije

Kreiranje HTML stranice ePUB-a

nego direktno pisati u editoru Sidžila.

Ovo što smo dosad rekli za unos teksta važi za *Book view* režim Sidžila. I *Code view* može da se iskoristi za unos teksta. Ovaj režim je pogodan za unos nekog sadržaja koji je već negde postavljen na internetu, bilo da je u pitanju blog, wiki stranice, sajt ili nešto četvrto. Potrebno je samo iskoristiti izvorni kod stranice (svi veb-pregledači imaju mogućnost da vam daju izvorni kod trenutno otvorene internetske stranice) koju želimo da objavimo u našem ePUB-u. Od izvornog koda stranice kopirate samo njegov ceo **<body>** tag (od **<body>** do **</body>**) i zamenite postojeći na *Code view* stranici. Nakon kopiranja pređete u *Book view* i obrišete viškove. U slučaju da automatska kontrola kôda prijavi neku grešku u kôdu pri prelasku u *Book view*, dovoljno je samo izabrati automatsku ispravku i ponoviti prelazak u *Book view*.

Nadamo se da smo vas zainteresovali za ovaj format publikacije. U sledećim poglavljima ćemo vam pokazati kako kreirati nove HTML stranice, kako tekst dopuniti ilustracijama i drugim multimedijalnim sadržajem, kao i kako napredno formatirati stranicu.

4. Formatiranje teksta

4.1. Uvod u formatiranje teksta

U prethodnom poglavlju preporučili smo vam da pripremite svoju publikaciju u nekom pogodnijem programu za obradu teksta. Najbolji slobodni tekst-procesor za to je Libreofis Pisac (eng. *LibreOffice Writer*), mada postoji još mnogo slobodnih alternativa: *OpenOffice Writer*, *Calligra Words*, *KOffice*, *Kword*, *Abiword* i slični.

Prednosti pripreme u tekst-procesoru:

- poznato okruženje,
- komforan rad,
- lakše formatiranje i
- postojanje rečnika srpskog jezika, što omogućava brzu proveru ispravnosti upisanog teksta (eng. *spellchecking*).

Iako je moguće u **ODT** datoteku osim teksta postaviti i formatirati ilustracije, to u pripremi ePUB-a nemojte činiti, jer ih Sidžil neće automatski prepoznati i uvesti iz **ODT** datoteke.

Sidžil nema funkciju automatskog uvoza iz bilo kojeg eksternog dokumenta, kao što je navedeno u prethodnom poglavlju. Bez obzira na to, odlično prepoznaje skoro sva formatiranja urađena u tekst-procesoru, iako tekst ubacujemo standardnom procedurom kopiraj/ nalepi (*copy/ past*). Formatiranje nije doslovno prepisano iz tekst-procesora, ali je dovoljno dobro za početak.

Ono što može da bude problem:

- Enter u praznom redu u procesoru izgleda kao prored, a Sidžil ga prepoznaje kao prazan paragraf. To će dovesti do viška proreda.
- Promenu fonta u jednom dokumentu Sidžil neće prepoznati. Sidžil koristi samo jedan font dok ga ne naučite drugačije.
- Ako u tekstu imate više nivoa indeksiranih i neindeksiranih listi, moguće da Sidžil neće prepoznati te nivoe (sve će biti u istom nivou), pa ćete morati ispravljati te liste.

Moguće da ima još nekih formatiranja teksta koje Sidžil loše tumači, ali zasad ih nismo приметили. Dosad nismo koristili specijalne matematičke karaktere (formule), pa nismo sigurni da li i njih Sidžil bez posebnih podešavanja može da prikaže (autor ovog teksta sumnja u to).

Ma koliko velika publikacija bila, treba je celu ubaciti u samo jednu HTML stranicu i tako u celini urediti. Čak smatramo da je treba dopuniti i ilustracijama pre podele na više odvojenih HTML stranica.

Nije poželjno da krajnja publikacija bude samo jedna ogromna HTML stranica zbog lakše navigacije i učitavanja stranica. Što su stranice manje, ePUB čitač će lakše učtavati stranice i čitanje publikacije će biti brže, bez zastajkivanja. Zato, nakon kompletnog formatiranja i ilustrovanja te velike HTML stranice, predlažemo da je podelite po celinama. Najbolje da to bude podela po člancima (ako su to celine za sebe) ili po poglavljima. Za podelu koristite alat *Split At Cursor* (**CTRL+RETURN**), koji deli postojeću HTML stranicu na dve (na mestu gde se trenutno nalazio kursor).

Novonastala HTML stranica ima isti **<head>** tag, kao i stranica od koje je podeljena, što znači da će imati ista podešavanja teksta; jedino se deli **<body>** tag. Zbog ovog preporučujemo deljenje velike HTML stranice na samom kraju rada na ePUB-u.

Od ove podele ne zavisi sadržaj publikacije koji služi i kao navigacija kroz publikaciju. Sam sadržaj može biti i siromašniji i bogatiji od broja HTML stranica, ali o tome ćemo pričati na samom kraju ove male škole.

Formatiranje teksta

4.2. Formatiranje u Sidžilu

I u ovom poglavlju ćemo napraviti malu digresiju od samog programa Sidžila; zapravo, ovo i nije prava digresija. Formatiranje možemo prepustiti automatici Sidžila, ali onda nećemo imati potpunu kontrolu. Prepuštanje Sidžilu da vodi računa o formatiranju, dovodi do toga da je svo formatiranje unutar HTML stranice, a ne u posebnoj datoteci sa stilovima. Ako napravimo više HTML stranica, u tom slučaju ćemo teško uspeti da obezbedimo jednoobraznost formatiranja kroz ceo dokument.

Samo centralizovano formatiranje obezbeđuje jednoobraznost kroz celi dokument jer naknadne promene u formatiranju se automatski primenjuju na sve stranice.

U prethodnom poglavlju smo pomenuli osnove HTML-a, a ovog puta će biti malo reči o CSS-u (*Cascading Style Sheets*), centralizovanom kaskadnom stilizovanju HTML stranica.

4.3. CSS

Centralizovani stil je zato što su definicije stilova svih elemenata HTML dokumenata u jednoj datoteci, i važi za sve HTML stranice jednog dokumenta koji su sa njim u vezi.

Kaskadni stilovi su zbog toga što neki stilovi vrede u celom dokumentu, ali samo dok se ne definiše neki izuzetak koji važi za neki određeni element. Naprimer, ceo tekst može biti formatiran tako da bude ispisan *Arial-regular* fontom tako što se definiše da **<body>** tag bude ispisan ovim fontom. Ovo važi dok se unutar **<body>** taga ne pojavi tag, naprimer, **<i>**, koji je definisan tako da menja font tog taga u *Arial-italic*. Nadalje, i poneki **<i>** tag može da bude posebno formatiran ako ga identifikujemo atributom, naprimer **<i id="naslov">** ili **<i class="podnaslov">**. Ovako identifikovani tagovi mogu imati svoje posebne osobine (drugu boju teksta, drugu veličinu slova). Razlika između atributa **id** i **class** je u tome da **id** mora imati jedinstveno ime za čitav HTML dokument, a ime **class** atributa može da se ponavlja.

Za više detalja o CSS-u pregledajte dokumentaciju na stranicama <http://www.w3schools.com/css/>.

Tema CSS-a je preširoka da bi bila predstavljena unutar ove škole. Zbog toga se nećemo ni truditi da ulazimo u detalje, već samo objasniti:

- kako da prepoznate HTML stilove,
- kako da ih premestite u CSS datoteku i
- na kraju povežete sa HTML stranicom.

U nekom od poglavlja nastavaka ćemo pokušati malo i da unapredimo formatiranje unošenjem promena u CSS datoteku.

4.4. Stilovi ugrađeni u HTML datoteku (stranicu)

Iskoristićemo već pripremljenu test stranicu Kalibracija.odt (pripremljena za kalibraciju Scribus-a u maloj školi Scribus-a u broju 7) i kopirati u Sidžil.

The screenshot shows a LibreOffice Writer window titled 'Kalibracija.odt'. The document content is as follows:

Dokument za kalibraciju Scribusa

Podlašavanje stilova i dekoracija teksta

Podlašavanje stilova

Običan paragraf sa *dekorisanim* tekstom: **bold**, *bold-italik*, *italik* i podvučeni, drugi: font 1 i obojeni tekst.

Neindeksirana lista:

- prvi
- drugi
- treći

Indeksirana lista:

1. prvi
2. drugi
3. treći

Hiperlink: <http://libre.lugons.org>

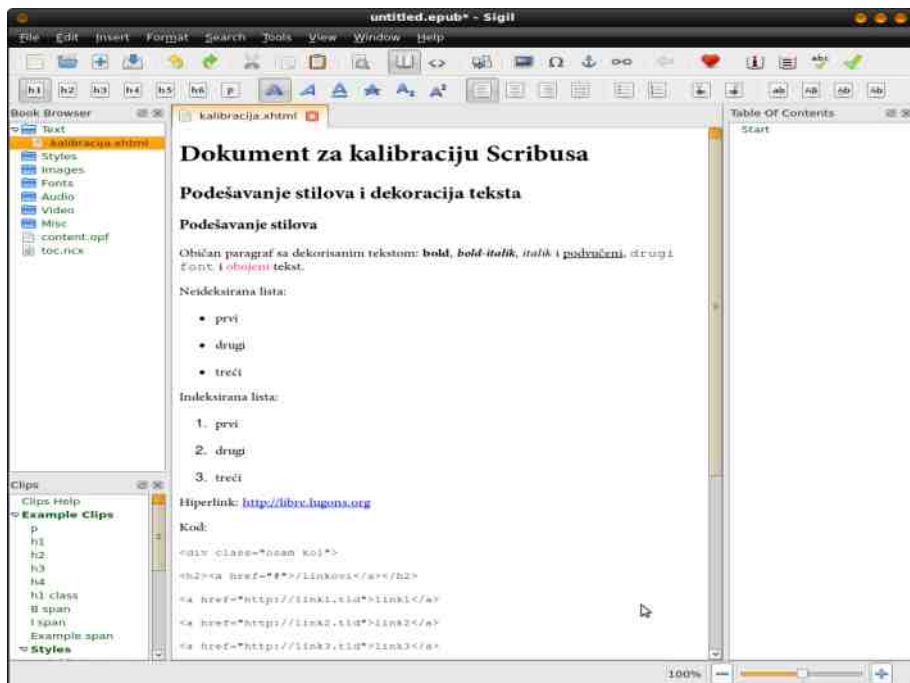
Kod:

```
<div class="osam kol">
  <h2><a href="#">/linkovi/</a></h2>
  <a href="http://link1.tld">link1</a>
  <a href="http://link2.tld">link2</a>
  <a href="http://link3.tld">link3</a>
  <a href="http://link4.tld">link4</a>
</div>
<div class="osam kol" id="desno">
  <h2><a href="#">/tekst/</a></h2>
  <p>ovde ide neki tekst.</p>
</div>
```

Ovo je dobar primer koji će ilustrovati sve nesavršenosti koje sa sobom nosi

Formatiranje teksta

ovakav način formatiranja teksta u Libreofisu i kopiranja istog u Sidžil.

Dekoracija teksta je dobro unesena u Sidžil, **<h>** tagovi nisu savršeni, a najbolje je unet kôd.

Zanemarićemo za sada razlike i pogledaćemo dokument u Code View:

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.1//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml11/DTD/xhtml11.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
<head>
<title></title>
<style type="text/css">
.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-9 {font-size: 80%}
```


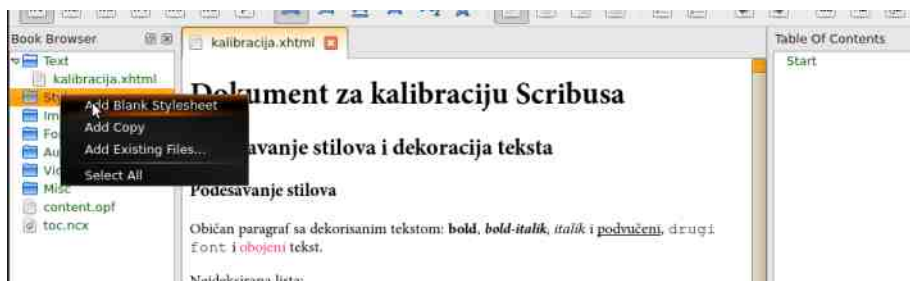
```
.sgc-8 {font-family: Minion Pro}
span.sgc-7 {color: #FF3366}
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-5 {text-decoration: underline}
i.sgc-4 {font-weight: bold}
h3.sgc-3 {font-family: Minion Pro}
h2.sgc-2 {font-family: Minion Pro}
h1.sgc-1 {font-family: Minion Pro}
</style>
</head>...
```

Obratite pažnju na **<head>** tag. U okviru tog taga naći ćete i **<style>** tag, a unutar kojeg se nalazi formatiranje teksta u toj HTML stranici.

Naš cilj je da te stilove premestimo u posebnu CSS datoteku, a da u **<head>** postavimo samo link do te datoteke.

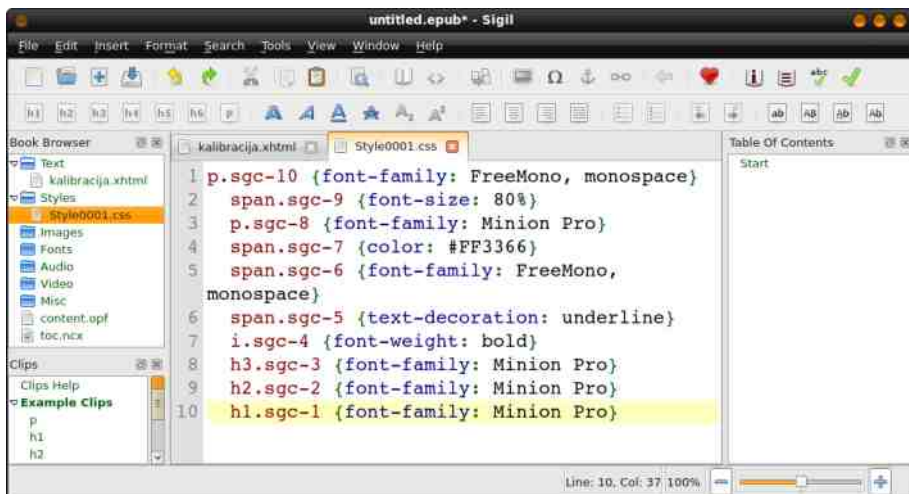
4.5. Kreiranje CSS datoteke

U *Book Browser*-u Sidžila videćete da se pored fascikle *Text* nalaze i fascikle *Styles*, *Image*, *Font* i druge. Nas trenutno najviše zanima fascikla *Styles*. Desni klik na tu fasciklu otvara plutajući meni iz kog je potrebno odabrati *Add Blank Stylesheet*. To će otvoriti novi jezičak u prozoru editora sa nazivom **Style0001.css**.

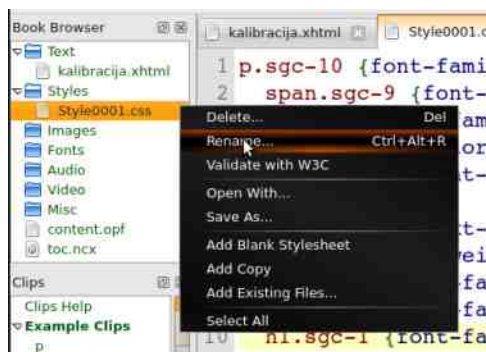

Sada možemo na tu stranicu da prekopiramo sve iz taga **<style>**, sa HTML stranice. Tako ćemo formirati našu prvu CSS datoteku.

Formatiranje teksta

U jednom dokumentu može biti više CSS datoteka, po potrebi. U većini slučajeva jedna CSS datoteka je dovoljna. Zbog toga možemo da preimenujemo ovu datoteku iz **Style0001.css** u **Style.css** desnim klikom na datoteku u *Book Browser*-u i odabirom *Rename*...

4.6. Povezivanje HTML stranice sa CSS datotekom

Sada kad smo formirali CSS datoteku, `<style>` tag u `<head>` tag je nepotreban i trebalo bi ga zameniti linkom do CSS datoteke.

```
<link href="../../Styles/Style.css" rel="stylesheet" type="text/css"/>
```


Nakon toga ne bi smelo da dođe do bilo kakvih promena u izgledu stranice u *Book View*-u. Možda vam sada nije jasno zašto smo prebacivali stilove iz HTML stranice u CSS stranicu kad imamo samo jednu HTML stranicu. Ovo dobija smisao kad od jedne velike HTML stranice pomoću *Split At Cursor* napravimo više manjih HTML stranica. Svaka od njih će imati samo link ka CSS stilu i svaka izmena na **Style.css** stranici će se odnositi na sve HTML stranice koje su sa njom u vezi.

U nastavku ćemo urediti CSS i HTML dokument tako da Sidžil dokument izgleda identično kao i Libreofis original.

4.7. Ručna intervencija na CSS dokumentu

Ako ste koristili tekst za kalibraciju i ako ste stilove premestili u **style.css**, kao što smo vam to savetovali u prethodnom paragrafu, onda vaš CSS izgleda ovako:

```
p.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-9 {font-size: 80%}
.sgc-8 {font-family: Minion Pro}
span.sgc-7 {color: #FF3366}
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
span.sgc-5 {text-decoration: underline}
i.sgc-4 {font-weight: bold}
h3.sgc-3 {font-family: Minion Pro}
h2.sgc-2 {font-family: Minion Pro}
h1.sgc-1 {font-family: Minion Pro}
```

Da prokomentarišemo malo ovaj CSS. Odmah se vidi da je ovo automatski generisani CSS. Nijedan ozbiljan veb-dizajner ne bi napisao ovakav CSS. Evo i razloga. Odmah na prvi pogled se uočavaju sledeći nedostaci ovako napisanog CSS-a:

- Previše je usko definisan i
- Formatirani se ponavljaju.

On ovakav kakav je može da služi svrsi i da formatira tekst na koji se odnosi. Zbog svoje uske definicije, svako naknadno dopisivanje teksta će dovesti do toga da dopisan tekst bude neformatiran ili pogrešno formatiran.

Formatiranje teksta

Zašto je tako? Primećujete da nije definisan tag **body**. **Body** je osnovni tag, i njegov format se odnosi na čitav HTML dokument. Obično se tu definišu margine, font celog dokumenta, veličina i boja fonta za dokument i sve ostalo što se odnosi na opšti utisak o dokumentu.

Tek nakon definisanja *body* taga treba definisati izuzetke za druge HTML tagove, kao što su: **h1** do **h6**, **a**, **i**, **b**, **u**, **p**. Ovih jedanaest tagova poseduju već unapred definisan format. **h** tagovi, na primer, su po definiciji podebljani, i razlikuju se međusobno samo po veličini, gde je **h1** najveći a **h6** najmanji. **A** tag, za linkove, je podrazumevano ispisan podvučeno, plave je boje. **I** tag daje *italic* (iskošen) tekst, **b** tag **bold** (podebljan) tekst, a **u** tag *underline* (podvučen) tekst. **P** tag, za paragrafe, definisan je tako da uvek pravi prored između dva bloka teksta koji su definisani kao paragrafi. Ako autoru odgovara ovakav format ovih tagova, ne mora ih naknadno dodatno definisati.

Obratite pažnju na naš CSS. U sedmom redu je redefinisani `<i>` tag, i to tako da se tekst u tom tagu podeblja. Efekat bi trebalo da bude *bold-italic* tekst ali i ne mora, jer može da dođe do zbunjivanja HTML pregledača. Ovo se uglavnom nikad ne radi, nego se u HTML dokumentu koristi kombinacija običnih tagova `<i>` jedan za drugim. Redefinicija jedanaest ranije pomenutih tagova ima smisla samo ako želimo neke druge efekte, kao što su druga boja, veći i/ili drugi font i slično; ono što već postoji ne treba redefinisati.

Div, **pre** i **span** tagovi definišu blokove teksta. **Div** poput **p** taga definiše jednu celinu teksta, ali ne kao običan paragraf nego kao blok sa kojim možete upravljati kao sa ciglama i slagati ih po želji (jednu pored druge, jednu ispred druge, jednu iznad druge, i tako dalje). **Pre** tag je poput **p** i **div** taga, samo što je osetljiv na znak prelaska u novi red (*enter*) i na više uzastopnih praznih mesta (*spaces*), što **p** i **div** tagovi zanemaruju. **Span** je specijalac i služi uglavnom za promenu osobina unutar nekog od **p**, **div** ili **pre** tagova.

Da se još jednom vratimo na činjenicu da je naš CSS preusko definisan; za primer ćemo iskoristiti prvi red našeg CSS-a:

```
p.sgc-10 {font-family: FreeMono, monospace}
```

Deo ispred velike zagrade, **p.sgc-10**, ukazuje na koji tag se odnosi format koji se nalazi unutar velike zagrade. U ovom slučaju to je tag **p**, ali u ovom slučaju se ne odnosi na sve tagove **p** nego postoji i dalja odrednica koja sužava primenu

formata samo na **p** tagove koji imaju klasu **sgc-10** ili su identifikovani kao **sgc-10**. To jednostavno znači da će ovaj format biti primenjen samo na tagove koji počinju sa **<p class="sgc-10">** ili **<p ID="sgc-10">**; na obični **<p** neće biti primenjen. Razlika između klase i identifikacije je u tome što identifikacija mora biti jedinstvena za čitav HTML dokument (neispravan je HTML dokument ako se pojave dva ID-a sa istim imenom).

Napomena: Može da se desi u nekim čitačima da čak ni **<p ID="sgc-10">** ne bude formatirano stilom **p.sgc-10** jer je ispravna referenca za identifikovane tagove **p#sgc-10**

Klasa (class) može da se pojavljuje u jednom HTML dokumentu na više mesta sa istim imenom. Takođe, ista klasa može biti pridružena i različitim tagovima, naprimer i tagu **p** i tagu **span**.

Ovo znači da ID omogućava dizajneru da nad jednim tagom uradi jedinstven format koji nije svojstven ostatku dokumenta. Sa druge strane, klasa mu omogućava da primeni neki format na više mesta bez obzira na tag u kojem se nađe. Recimo, ako dizajner želi da deo teksta bude posebno obeležen crvenom bojom, definisaće klasu

```
.crvena {color: red};
```

i pridružiti je svim tagovima koje želi da oboji u crveno, a to mogu biti naslovi (**<h1 class="red">**), paragrafi (**<p class="red">**), nabranja (**<li class="red">**) i tako dalje.

Pošto se prilikom dopisivanja teksta u Sidžilu generiše samo običan **<p>**, a CSS-om nije definisan format ni *body* taga ni običnog **p** taga, dopisani tekst će biti neformatiran, i biće onakav kakva je podrazumevana definicija na uređaju na kojem se dokument čita, a to može biti vrlo neugledno i potpuno drugačije u odnosu na ostatak teksta koji je definisan.

Daljom analizom našeg CSS-a možemo doći do zaključka da se on znatno može pojednostaviti, naprimer ovako:

```
body {font-family: Minion Pro}
.sgc-9 {font-size: 80%}
.sgc-7 {color: #FF3366}
```

Formatiranje teksta

```
.sgc-6 {font-family: FreeMono, monospace}
pre {margin-left: 30px}
```

Ovakvo sažetim CSS-om definisali smo glavni font za ceo dokument (**font-family: Minion Pro**). Tri klase koje predstavljaju izuzetak u odnosu na ostatak teksta (umanjenje fonta za 20%, promena boje u crveno i promena fonta u FreeMono) i na kraju, definisali smo pre tag za kôd tako da na kraju dobijemo izgled kôda kao u originalnom Libreofis dokumentu.

4.8. Ručna intervencija na HTML dokumentu

Da bismo dobili željeni izgled, nije dovoljna samo ovakva intervencija na CSS-u. Moramo malo intervenisati i u HTML dokumentu.

```
...</head>
<body>
<h1>Dokument za kalibraciju Scribusa</h1>
<h2><i>Podešavanje stilova i dekoracija teksta</i></h2>
<h3>Podešavanje stilova</h3>
<p>Običan paragraf sa dekorisanim tekstem: <b>bold</b>,
<b><i>bold-italik</i></b>, <i>italik</i> i <span class="sgc-
2">podvučeni</span>, <span class="sgc-6">drugi font</span> i
<span class="sgc-7">obojeni</span> tekst.</p>
<p>Neideksirana lista:</p>
<ul>
<li>
<p>prvi</p>
</li>
<li>
<p>drugi</p>
</li>
<li>
<p>treći</p>
</li>
</ul>
<p>Indeksirana lista:</p>
<ol>
<li>
```



```

<p>prvi</p>
</li>
<li>
<p>drugi</p>
</li>
<li>
<p>treći</p>
</li>
</ol>
<p>Hiperlink: <a
href="http://libre.lugons.org/">http://libre.lugons.org</a></p>
<p>Kod:</p>
<pre class="sgc-6 sgc-9"><div class="osam kol">
<h2><a href="#">/linkovi</a></h2>
<a href="http://link1.html">link1</a>
<a href="http://link2.html">link2</a>
<a href="http://link3.html">link3</a>
<a href="http://link4.html">link4</a>
</div>
<div class="osam kol" id="desno">
<h2><a href="#">tekst</a></h2>
<p>ovde ide neki tekst.</p>
</div>
<div class="osam kol" id="desno">
<h2><a href="#">drugi tekst</a></h2>
<p>ovde ide neki drugi tekst.</p>
</div></pre>
</body>
</html>

```

Iz HTML kôda su uklonjene sve klase osim **sgc-9**, **sgc-7** i **sgc-6**. Umesto taga `<li class="sgc-4">` stavljen je prirodni dupli `<i>` tag. `<h2>` tag je dopunjen `<i>` tagom da bi taj naslov bio ispisan kosim pismom kao i u originalnom tekstu.

Najveću promenu doživeo je deo koji se odnosi na kôd. Iz tog dela su uklonjeni **span** i **p** tagovi. Čitav je uokviren `<pre>...</pre>` tagom. Na kraju su tom **pre** tagu dodate dve klase (**sgc-9** i **sgc-6**), koje se odnose na format tog dela teksta.

Formatiranje teksta

Da pojasnimo šta se time dobilo:

pre tag je osetljiv na *enter* i *spaces*, pa kôdu jednostavno možemo dati prelom i uvlačenja na početku reda koji olakšavaju čitanje kôda iskoristili smo već postojeće klase **sgc-9** i **sgc-6** da bismo definisali da taj deo teksta bude ispisan *FreeMono* fontom i da bude umanjen za 20%. Pošto je u CSS-u definisana leva margina pre taga, čitav taj tekst će biti uvučen u odnosu na ostatak teksta za trideset piksela.

Ručnom intervencijom smo izrazito pojednostavili CSS i HTML, a dobili smo bolje rezultate.

4.9. Fontovi

Namerno je izabran nestandardni Minjen Pro *Minion Pro* font da biste odmah primetili da tekst ne izgleda baš isto kao u časopisu, iako ste uradili sve onako kako smo vam objasnili do sada. To je zato što nemate instaliran taj font. Ovaj font možete zameniti nekim drugim koji imate instaliranog na računaru ili ostaviti podrazumevani. U nastavku male škole Sidžila objasnićemo vam kako ePUB-u možete pridružiti nestandardan font koji vi koristite, tako da i vaši čitaoci imaju isti prikaz teksta kao i vi, a da pritom nemaju instaliran taj font na svom računaru ili ePUB čitaču.

5. Dodavanje priloga

Pretpostavićemo da ste do sada već uspeli:

1. da kreirate jedan HTML dokument u Sidžilu,
2. da u njega postavite vaš tekst,
3. da tekst formatirate i
4. da stilove premestite u poseban CSS dokument i povežete ga sa vašim HTML dokumentom.

Još samo da napomenemo da će svaka naknadna intervencija na formatu teksta upotrebom Sidžilovih alata za formatiranje biti zapisana kao novi stil u obliku:

```
<style>  
...  
</style>
```

a ne direktno u povezani CSS dokument.

Ako želite da taj stil bude primenjivan na više mesta u dokumentu, ručno morate da ga prebacite u vaš CSS dokument.

5.1. Primena nestandardnog fonta

U prošlom poglavlju ostavili smo nedorečeno kako smo u našem dokumentu dodali i primenili nestandardni Minjen pro (Minion Pro) font.

Definisanje fonta je argument HTML taga kao naprimer:

```
<p style="font-family: Minion Pro">Helo world</p>
```

Dodavanje priloga

Ovaj **p** tag (tag paragrafa) je definisan da bude ispisan Minjen pro fontom. Da li će i biti ispisan na taj način zavisi od toga da li na uređaju koji čita ovaj HTML dokument postoji instaliran Minjen pro font. Ako ne postoji, biće ispisan podrazumevanim fontom za taj uređaj.

Veb-dizajneri problem sa fontovima rešavaju tako što nikad ne definišu u **font-family** samo jedan font, nego čitavu familiju sličnih fontova, kao naprimer:

```
font-family: SwatchCT,Arial,Helvetica,sans-serif
```

Prvi font je idealan i baš ono što bi dizajner voleo da korisnik vidi. Ostali fontovi iz te familije su alternativa, ukoliko predhodnog fonta iz spiska nema. Veb-dizajneri vode računa o standardnim fontovima za sve operativne sisteme i tako biraju alternative.

ePUB, kao format za elektronske knjige, ima mogućnost da u svojoj definiciji ima pridružen željeni font.

Bitno je, za početak, da dizajner zna gde mu je željena font datoteka.

Postoji veliki broj fontova, ali i veliki broj tipova font datoteka. Danas su najčešće u upotrebi **OTF** (*OpenTypeFont*), **TTF** (*TrueTypeFont*), i to su dva tipa koja prihvata Sidžil.

U našem slučaju, za pravilan prikaz primera Kalibracije, potrebne su nam datoteke Minjen pro font familije: Minjen pro bold *MinionPro-Bold.otf*, Minjen pro bold-it *MinionPro-BoldIt.otf*, Minjen pro-it *MinionPro-It.otf* i Minjen pro regular *MinionPro-Regular.otf*.

Desnim klikom na **Book Browser** > **Fonts**, i izborom *Add Existing Files*, dodaćemo ove datoteke Minjen pro familije fonta. Osim Minjen pro fonta, u primeru se koristi Frimono *FreeMono* ili Monospejs *monospace* font. Da bismo obezbedili da korisnik sigurno ima jedan od ta dva fonta dodaćemo i *FreeMono.ttf* na isti način.

Kada se ovako ugrade fontovi u ePUB dokument, čitač elektronske knjige prvo traži ugrađene fontove. Ako ne nađe odgovarajući font u ePUB-u, onda traži isti na svom operativnom sistemu. Tek kad nigde ne nađe odgovarajući font, primeniće podrazumevani font sistema na kom radi.

5.2. Ilustrovanje ePUB-a

Tekst u ePUB-u se može ilustrovati slikama, video i audio materijalom. Sidžil prihvata sledeće formate za ilustracije:

- slike u **PNG, JPG, GIF** (rasterska grafika), **SVG** (vektorska grafika) formatu,
- audio u **MP3, AAC, MPG, MPEG, M4A** formatu,
- video u **MP4, OGG, WEBM, M4V** formatu.

Najbitnije na šta treba obratiti pažnju prilikom ilustrovanja ePUB-a jeste priprema materijala. Krajnji cilj je da ePUB dokument bude što manji, a da bi to bilo moguće, sve komponente ePUB-a moraju biti što manje. Na veličinu teksta font-datoteka ne možemo da utičemo ali na veličinu slika, video-materijala i audio-materijala itekako možemo.

Ista slika u različitim formatima daje različite veličine datoteka. Naše iskustvo je da **JPG** format daje najbolji odnos veličina – kvalitet, zato preporučujemo da sve slike pripremite u tom formatu. Postoje izuzeci, npr. kada nam je potrebna transparentnost slike. **JPG** ne podržava transparentnost i tada se upotrebljava **PNG** koji je podržava. **GIF** se najviše upotrebljava u obliku animiranog **GIF**-a. Za ilustracije od kojih se zahteva velika oštrina najbolje je rešenje, ako je to moguće, da to bude vektorska **SVG** slika.

Za ePUB rezolucija slika treba da bude na nivou slika pripremljenih za internet, to jest maksimalna rezolucija 72 tačke po inču (*DPI*). ePUB će često biti čitan na savremenim telefonima. Ovi telefoni su u stanju da prikažu sliku rezolucije i do 600 DPI. U ekstremnim slučajevima, ako vam je vrlo bitno da se vide detalji na slici, možete pripremiti i jako male slike sa visokom rezolucijom. Odnos veličina – rezolucija bi trebalo da bude u granicama da za krajnji rezultat slika ne prelazi **150 kB**.

Sidžil se isto tako pobrinuo da podržani audio i video formati budu sa dobrom kompresijom, što obezbeđuje male datoteke.

Svi pripremljeni materijali se na sličan način uvoze u Sidžil:

- Rasterske, **SVG** vektorske slike i animirane **GIF**-ove – desnim klikom na **Book Browser** > **Images** i izborom *Add Existing Files.*,
- Audio datoteke – desnim klikom na **Book Browser** > **Audio** i izborom *Add*

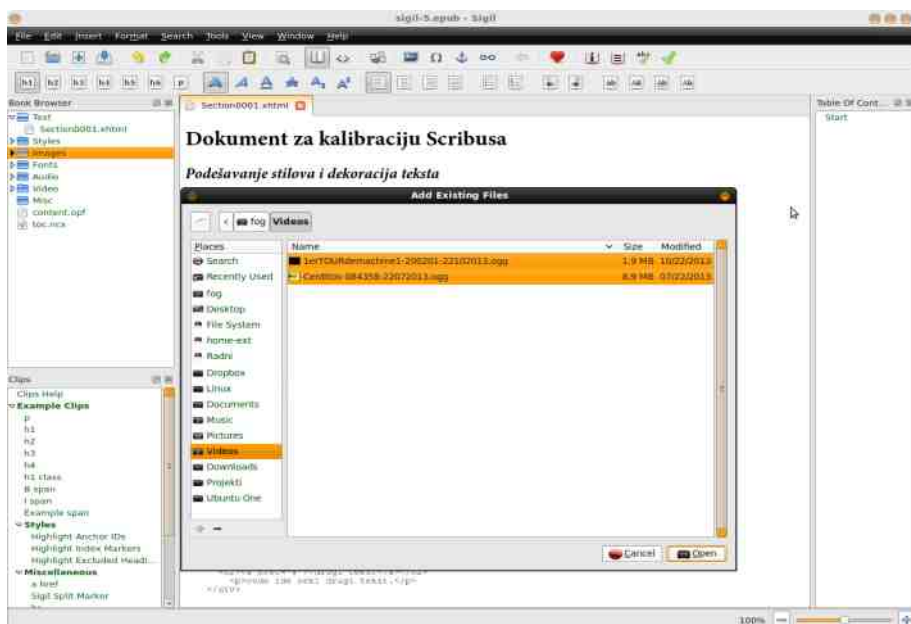
Dodavanje priloga

Existing Files.

- Video datoteke – desnim klikom na **Book Browser** > **Video** i izborom *Add Existing Files.*

Svaki put kad izaberete *Add Existing Files*, otvara se dijalog za pretraživanje sistema datoteka i moguće je uvesti više datoteka istovremeno. Možete istovremeno uvoziti slike, video, audio datoteke i fontove, Sidžil će nepogrešivo rasporediti slike u direktorijum *Images*, video u *Video*, audio u *Audio*, font u *Fonts*, a sve ostalo što ne prepozna u *Misc* fasciklu.

Ovim smo dodali sve što je potrebno našem ePUB dokumentu iz spoljnjih izvora i sada samo treba sve lepo da rasporedimo. O tome ćemo pisati u sledećem poglavlju.

6. Ilustrovanje ePUB-a

U prošlom poglavlju našem ePUB-u dodali smo sve potrebne priloge iz spoljašnjih izvora. Dodavanjem priloga još nismo postigli da oni budu vidljivi u e-čitačima. U nastavku ćemo ih rasporediti na željeno mesto u HTML datoteci i tako ih učiniti vidljivim.

6.1. Unos datoteke (Insert file)

Alat zadužen za raspoređivanje slika, video-priloga i audio-priloga (jednom rečju - ilustracija) u glavnu tekstualnu HTML datoteku je *Insert file* (Unesi datoteku). Postoje tri načina da se pozove ovaj alat:

1. Iz padajućeg menija *Insert > File...*
2. Klikom na ikonicu *Insert file* u prvom redu linije alata
3. Prečicom sa tastature CTRL+SHIFT+i

Pre pozivanja ovog alata, treba otvoriti glavnu tekstualnu HTML datoteku i pozicionirati kursor na mesto gde želimo da se ilustracija pojavi. Pokretanjem ovog alata otvoriće se dijalog za izbor željene ilustracije iz skupa svih dodatih ilustracija. U svrhu lakšeg nalaženja potrebne datoteke, *Insert file* prozor omogućava filtriranje svih ilustracija po kategorijama: slika, video, audio. Moguće je filtrirati ilustracije unosom imena datoteke ili dela imena, pri čemu će biti izlistane sve datoteke koje sadrže uneti niz karaktera u svom imenu. Za dodatno lakše snalaženje, tu je i pretpregled izabrane datoteke, kao i osnovni podaci: dimenzije u pikselima (za slike), veličina u bajtima, upotrebljen broj boja (za slike).

Ilustrovanje ePUB-a

Kada završi sa izborom željene ilustracije, korisnik samo treba da klikne na dugme „OK” i ilustracija će biti ubačena na mesto gde je kursor bio pozicioniran. Ubačene slike će se pojaviti u originalnoj veličini. U slučaju da je odabran video i audio, biće ubačen video-plejer ili audio-plejer, koji će korisniku omogućiti pregled ili preslušavanje materijala. Audio-plejer će biti prikazan u standardnoj dimenziji i na to nećete moći da utičete, a video-plejer se pojavljuje u originalnoj dimenziji video-materijala i po potrebi može da se menja.

Autor može da utiče na veličinu slika i video-plejera. Pošto ne zna na kakvim uređajima će biti reprodukovana njegov ePUB, preporučujemo vam da svim slikama dodelite relativnu veličinu, to jest veličinu u procentima u odnosu na veličinu ekrana.

Konkretno, ako je HTML naredba za prikaz slike:

```

```

Ova naredba kaže da e-čitač prikaže sliku **os-1.jpg** iz direktorijuma za slike (*Images*) ukoliko postoji. Ako ne postoji, može da prikaže tekstualnu poruku **os-1**. (Vi ćete se potruditi da slika sigurno bude prisutna u *Image* direktorijumu, ali bez obzira na to, alternativni tekst treba da postoji jer korisnik, iz nekog razloga, može da onemogućiti prikaz slika i tada će mu biti prikazan alternativni tekst). Prikaz je slobodan, tako da će se koristiti originalna veličina slike **os-1.jpg**.

Ako naredbi dodamo argument:

```

```

data slika će biti prikazana tako da zauzima 70% širine ekrana, a pošto nije navedeno kolika treba da bude visina te slike, ona će biti prikazana tako da bude proporcionalna zadatoj širini slike.

6.2. Fino pozicioniranje ilustracije

Alat *Insert file* grubo pozicionira ilustraciju u HTML datoteci. Fino pozicioniranje ilustracije morate da odradite ručno.

Mogućnosti su:

1. poravnati ilustracije uz levu ili desnu ivicu ekrana, ili centriranje u sredini ekrana (ako ilustracija ima širinu manju od 100% ekrana)
2. ilustraciju okružiti tekстом sa leve ili desne strane

Pojedinačna ilustracija koja zauzima manju širinu nego što to ekran dozvoljava može da se centrira po sredini ekrana ili da bude poravnata sa desnom ili levom ivicom ekrana. Alat *Insert file* će za pojedinačnu ilustraciju definisati sledeći kôd:

```
<p></p>
```

Ovo znači da je sama slika smeštena u zaseban tekstualni paragraf. Pošto se tekst piše sa leva na desno, podrazumeva se poravnavanje ilustracije po levoj

Ilustrovanje ePUB-a

ivici ekrana. Jednostavnim postavljanjem kursora neposredno ispred ili iza ilustracije i odabirom desnog ili centralnog poravnanja teksta, i ilustracija će se tako pozicionirati. Ovako generisano poravnanje ilustracije se zapravo ne odnosi na poravnanje slike, nego sadržaja p taga.

```
<p style="text-align: right[center];">...</p>
```

Levo poravnanje (*Left*) se podrazumeva i bez definisanja ovog argumenta. Desno poravnanje, odnosno centriranje *Right/center* će važiti za bilo koji sadržaj **p** taga, bilo da se radi o tekstu ili ilustraciji.

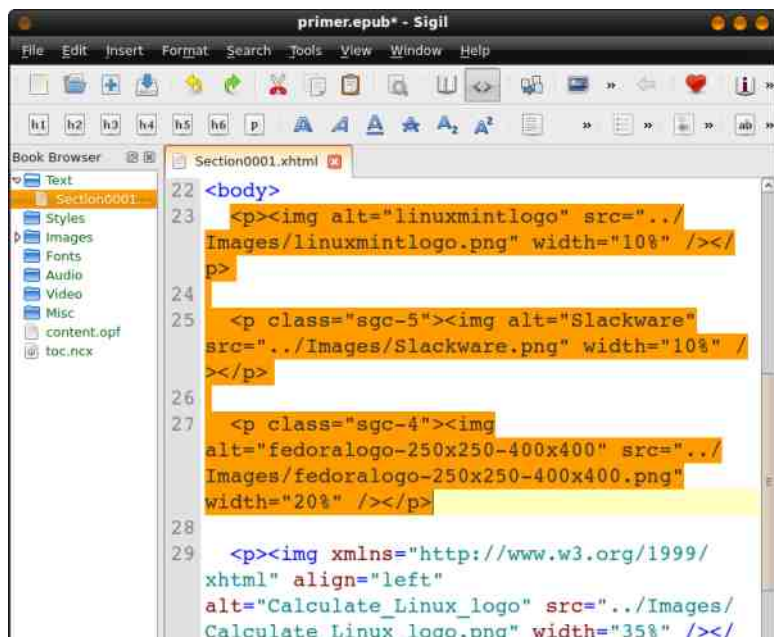
Ovo znači da ako ilustraciju ubacimo u **p** tag pored nekog teksta sa argumentom **text-align**, utićemo i na tekst i na ilustraciju istovremeno. Vrlo često ćemo

imati potrebu da tekst ostavimo sa poravnanjem uz levu ivicu, a da istovremeno ilustracija bude poravnata sa desnom ivicom. Uz to, lepo izgleda kad tekst okružuje ilustraciju. Da bismo ovo postigli, iskoristićemo **style** argument unutar **img** taga.

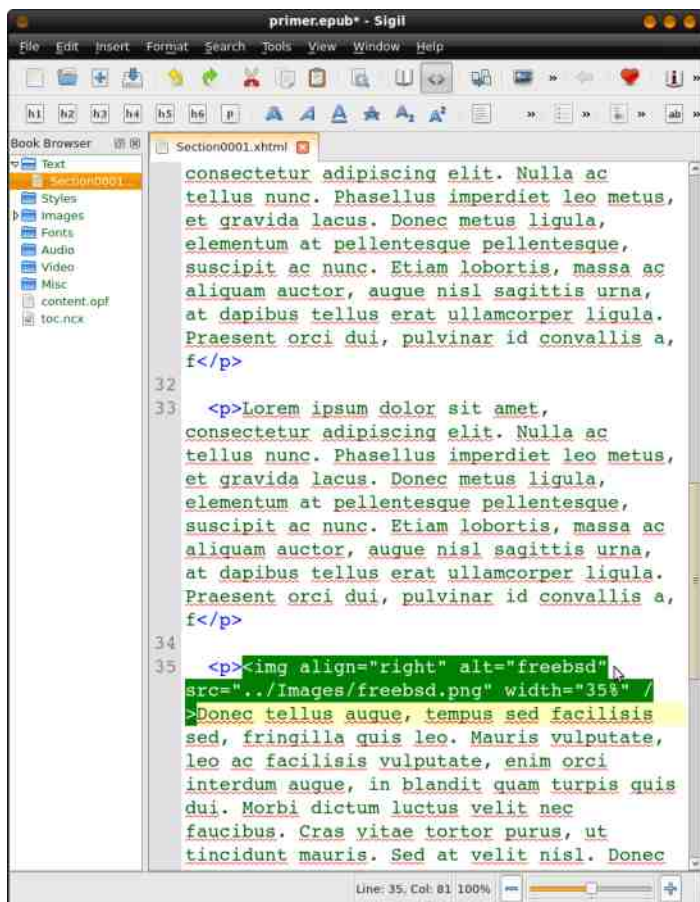
```
<p>Tekst...</p>
```

Argument **style="align: left/right;"** unutar **img** taga osim što poravnava ilustraciju uz željenu ivicu, određuje i odnos ilustracije u odnosu na druge elemente unutar **p** taga, što za posledicu donosi okruživanje ilustracije tekстом kao na slici.

Još jednom da ponovimo: sve što važi za **img** tag za slike, identično važi i za **video** tag za video-ilustracije i za **audio** tag za audio-ilustracije.

Ilustrovanje ePUB-a

Ovim smo kompletirali glavno telo naše ePUB publikacije. Ako ste dosljedno pratili uputstva, sad imate jednu HTML stranu (*xhtml*), jednu CSS stranu, više ilustracija (slika, video-datoteka i audio-datoteka) koje su već raspoređene u HTML stranici.

Za naredno poglavlje nam je zadatak da podelimo tu veliku HTML stranu u više celina (radi lakšeg učitavanja), da napravimo naslovnu stranu, zatim stranicu sadržaja za lakšu navigaciju kroz ePUB i da dodamo metapodatke.

7. Završni radovi

Do sada smo u Sidžil uneli tekst, formatirali ga i ilustrovali. Još uvek se sve nalazi u jednoj HTML datoteci. Ako je ta datoteka predugačka i proteže se na desetak i više stranica ekrana mobilnog telefona ili tableta, onda bi je trebalo podeliti na više HTML datoteka.

Objektivni funkcionalni razlog za podelu te velike HTML datoteke je taj što se manje stranice lakše učitavaju.

7.1. Usitnjavanje HTML datoteke

Podelu velike HTML datoteke treba obaviti po celinama poput glavnih poglavlja ili važnijih naslova. Ipak, ne treba suviše usitniti HTML datoteku. Uvek treba voditi računa da jedna HTML datoteka ide na jedan ili više ekrana tableta ili nekog drugog mobilnog uređaja. Ako se usitni previše, ostaće previše „belog“, neiskorišćenog prostora na ekranu. Beo prostor na nekoj drugoj, trećoj stranici nije toliko problem, ali na svakoj stranici može da izgleda ružno.

Za navigaciju neće biti problem i u slučaju da podela HTML-a bude izvršena na svakom drugom ili trećem poglavlju.

Tehnički, ovo deljenje se vrlo lako rešava. Dovoljno je samo pozicionirati kursor na mesto deljenja i klikom na ikonicu *Split At Cursor* (prva linija alata) HTML datoteka će biti podeljena na dve. Prva HTML datoteka će obihvatati sadržaj ispred kursora, a druga sadržaj koji se nalazi iza kursora. Prva će zadržati postojeće ime, a drugoj će biti dodeljeno ime **Section0001.xhtml**.

Završni radovi

Obe HTML datoteke će imati jednak **<head>** tag što znači da će biti zadržano uniformisano formatiranje teksta u obe datoteke. Nakon deljenja preostaje samo da novoj HTML datoteci damo novo željeno ime desnim klikom na nju u Buk brauzeru (*Book Browser*) i izborom opcije Rinejm (*Rename*).

Ovo treba ponoviti onoliko puta koliko želite da imate zasebnih celina.

7.2. Sadržaj

Sadržaj ePUB-a nije potrebno ručno pisati. Sidžil će vam pomoći pri formiranju sadržaja. Sadržaj (eng. *Table of Contents*, *skraćeno TOC*) u ePUB-u ima dvojaku ulogu. Jedna uloga je da ukaže na sadržaj ePUB-a a druga je navigacija kroz ePUB. Naime, svaki naslov u *TOC*-u je link ka delu HTML sadržaja na koji taj naslov ukazuje. Fizički, *TOC* je EksML dokument koji se može videti u Buk brauzeru (*Book Browser*) (*toc.ncx*).

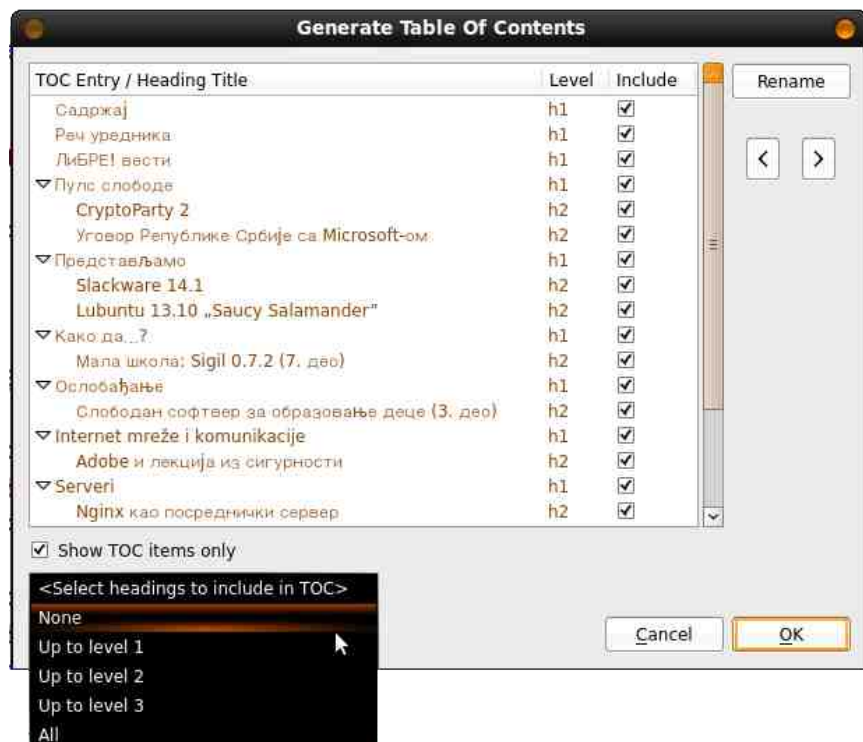
Sidžil, na zahtev (intervenciju) korisnika, može da generiše *TOC* od naslova iz

HTML datoteka. Tehnički, to se rešava na sledeći način. Koristićemo alat *Generate Table of Contents* do kojeg možete doći kroz padajući meni **Tools** → **Table of Contents** → **Generate Table of Contents** ili jednostavno **CTRL+T**. U novootvorenom prozoru biće prikazani svi naslovi i podnaslovi ePUB dokumenta. Iza svakog naslova je ček-boks (*check box*). Deštikliranjem se uklanjaju pojedini neželjeni naslovi iz *TOC*-a.

Ukoliko autor ne želi da ukloni nijedan naslov i podnaslov, dovoljno je da samo klikne na **OK** dugme i *TOC* će biti generisan.

U časopisu imamo 2 značajna nivoa naslova - **h1**, koji je rezervisan za rubrike, i **h2**, rezervisan za naslove članaka. Ostali podnaslovi sa nižim nivoom naslova (**h3-h6**) nisu nam zanimljivi za *TOC*. Mi zato koristimo padajuću listu **<Select headings to include in TOC>** i biramo *Up to level 2* (*Up to level 2*) što automatski briše sve nepotrebne podnaslove a ostavlja rubrike i naslove članaka.

Završni radovi

Pre potvrde na dugme **OK** samo proveravamo da li je štikliran uslov *Show TOC items only*.

Ovime smo završili generisanje TOC-a. Većina ePUB čitača koriste TOC EksML datoteku i prikazuju njen sadržaj na zahtev korisnika. Ako vam je to dovoljno, onda ste posao sa sadržajem završili.

Mi u ePUB-u časopisa volimo da sadržaj imamo kao HTML datoteku na početku ostalog sadržaja ePUB časopisa. I ovde Sidžil može biti od pomoći. Ako izaberete iz padajućeg menija **Tools** → **Table of Contents** → **Create HTML Table of Contents**, kreiraćete HTML datoteku od TOC-a. Sa malim intervencijama na toj datoteci u smislu prevoda „TOC” u „Sadržaj” i povezivanja već napravljene vaše CSS datoteke umesto novootvorene **sgc-toc.css**. Dobićete fino složen sadržaj koji će biti formatiran kao i ostatak ePUB-a. Pozicioniranjem (*pick and drop*) u *Book Browse* **toc.xhtml** ćete obezbediti da se on pojavi na željenom mestu po pravilnom redosledu.

7.3. Naslovna stranica

Ostala su još samo dva koraka do završetka ovog ePUB-a. Prvi korak je davanje identiteta publikaciji (ePUB-u). Ono što će korisnik prvo videti kad otvori vašu publikaciju je naslovna stranica (eng. *Cover*). Sada ćemo upravo dodati jednu naslovnu stranicu.

I naslovna stranica je HTML datoteka i uvek se nalazi na prvom mestu u Buk Brauzeru. Bilo koja HTML stranica koja se nađe na prvom mestu u Buk brauzeru će imati ulogu naslovne stranice. Neki ePUB čitači imaju mogućnost pretraživanja biblioteke ePUB-ova i prikazuju naslovne stranice ePUB-ova u toj biblioteci. Zbog lakšeg pronalaženja određenog ePUB-a, dobro je da naslovna stranica bude što prepoznatljivija. To može da se uradi tekstualno - velikim centralnim naslovom, ili sličicom pune veličine ekrana.

Mi u časopisu praktikujemo da to bude slika. Zato pripremimo sliku veličine 300×400 piksela. S obzirom na to da su rezolucije ekrana mobilnih telefona i tableta sve veće, ova sličica može da bude i veća. Sličicu uvozimo na način o kojem smo pisali i koji smo objasnili u prethodnom poglavlju. Nakon uvoza slike, za naslovnu stranicu iz padajućeg menija birate **Tools** → **Add Cover...** i otvoriće se prozor za dodavanje ilustracija. Ostalo je samo da pronađete sličicu naslovne

stranice i naslovna stranica će biti automatski formirana.

7.4. Metapodaci

Osim naslovne stranice, pri biranju ePUB publikacije iz biblioteke značajne informacije su i naziv publikacije, ime autora, jezik publikacije i ključne reči za pretragu. Sve ove značajne informacije možete da unesete u samo jedan Sidžil prozor do kojeg se stiže preko padajućeg menija **Tools → Metadata Editor...**, ili još jednostavnije preko **F8** funkcijskog tastera.

Završni radovi

Za kraj male škole Sidžila 0.7.2

Verujemo da ovo nije bilo toliko komplikovano. Poslednji Save (Sačuvaj) je tačka za kraj vaše ePUB publikacije. Sve će biti fino upakovano i pripremljeno za objavljivanje.

Za izradu vaše publikacije vam je trebalo malo osnovnog znanja oko HTML-a i CSS-a, ali ne previše, jer vam Sidžil u svakom trenutku „priskače” u pomoć.

Ma koliko neiskusni bili u grafici, Sidžilom ćete sigurno doći do solidnog rezultata.

Za kraj, napominjemo da je ovaj specijal pisan za tada aktuelan Sidžil 0.7.2, a sada je aktuelna verzija 0.8.2. Promene koje je donela nova verzija nisu toliko dramatične da bi ovaj tutorijal izgubio na aktuelnosti. Može se desiti da uvezeni tekst iz vanjskih izvora bude malo drugačije formatiran u odnosu na objašnjenje dato u tutorijalu, ali se nadamo da vas to neće zbuniti. Proverili smo, većina opisanih funkcija još uvek rade na opisani način.

Hvala vam što ste pratili ovu malu školu Sidžila.

Drugi Banjalučki Barkamp održaće se u subotu 14. novembra u Banjoj Luci na Elektrotehničkom fakultetu sa početkom u 12.00 časova i trajaće do 20.00 časova.

Cilj prvog okupljanja bio je da probudi i animira zajednicu i da vrati aktivnu dinamiku dešavanja u Banjaluci. Drugo okupljanje je tu da promoviše zajedničko druženje, učenje, hakerisanje i umrežavanje.